

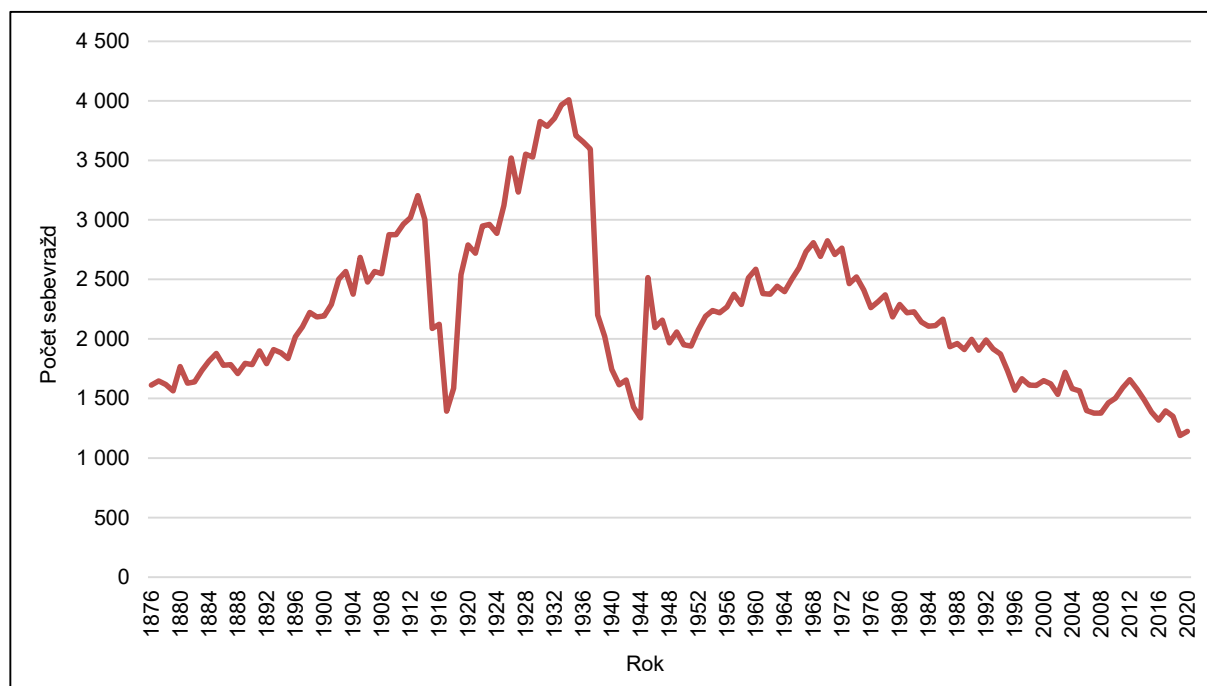
1 Vývoj počtu sebevražd a intenzity sebevraždění

Historický vývoj

Údaje o počtu sebevražd na území dnešní České republiky jsou v ČSÚ dostupné od roku 1876. V některých letech se ale nejeví jako dost důvěryhodné (v porovnání se situací okolních roků) či nejsou úplné. Jde o období 1917 až 1918, případně už od roku 1915, kdy se počet sebevražd výrazně skokově propadl – v roce 1917 o 54 % v porovnání s rokem 1914 (v roce 1915 o 30 % v komparaci s rokem 1914). V letech 1938 až 1945 nejsou dostupné údaje o počtu sebevražd za pohraniční zabrané území.

Éra první republiky byla obdobím, kdy počet sebevražd na území dnešní České republiky stoupal (s určitými meziročními výkyvy), a to až do roku 1934, kdy bylo dosaženo absolutního maxima 4 007 sebevražd. Na následný pokles navazují v roce 1946 opět již úplné údaje počínající počtem 2 096 sebevražd. Tento pokles vyvrcholil v roce 1951, v kterém bylo spácháno 1 940 sebevražd, což byl ve dvacátém století do té doby nejnižší počet. Padesátá a šedesátá léta 20. století se nesla v duchu narůstajícího počtu dobrovolného ukončení života (opět s určitými meziročními výkyvy) a lokálního maxima bylo dosaženo v roce 1970 s počtem 2 824. Hodnota z roku 1970 nebyla již překonána, počty sebevražd průběžně v celkovém trendu klesaly až k lokálnímu minimu v roce 2007 a 2008 shodně na počtu 1 379 (v roce 2006 se poprvé dostáváme pod hranici 1 500 sebevražd za rok). Přelom prvního a druhého desetiletí 21. století přinesl krátkodobé navyšování počtu sebevražd až k maximu stávajícího století v roce 2012 na hodnotě 1 658 a poté opět následoval pokles s absolutně nejnižší hodnotou 1 191 v roce 2019.

Obr. 1.1 Počet sebevražd na území ČR v letech 1876–2020

Z důvodu snížení vlivu meziročního kolísání na vývoj počtu sebevražd i úrovně sebevraždění v období po druhé světové válce jsou údaje za jednotlivé roky sloučeny do pětiletých časových intervalů. Ty potvrzují základní linii vývoje počtu sebevražd nejen v náhledu absolutních počtů události, ale i z hlediska míry sebevraždění, tedy počtu ročně spáchaných sebevražd vztažených k žijící populaci (počítáno na 100 tisíc obyvatel). Po druhé světové válce docházelo ročně průměrně k 23 sebevraždám na 100 tisíc obyvatel a podobný počet se udržel či nepatrně poklesl i v první polovině padesátých let. Stagnace v první polovině padesátých let je jedinou odlišností v poválečném vývoji mezi absolutním počtem sebevražd (zvýšil se) a mírou sebevraždění, jejíž vysvětlení můžeme najít ve zvyšování počtu obyvatel. Následný nárůst úrovně sebevraždění vyvrcholil na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, kdy míra sebevraždění dosáhla bezmála 28 sebevražd na 100 tisíc obyvatel a poté následoval pokles (se stagnací na počátku nového

století) až do období let 2006–2010 na necelých 14 sebevražd na 100 tisíc obyvatel. Zvýšení sebevraždění na počátku druhého desetiletí 21. století bylo stejně jako u absolutních počtů dočasné, v období 2016–2020 sebevraždění dále poklesla na 12 sebevražd na 100 tisíc osob.

Podíl počtu sebevražd na všech úmrtích se v celém poválečném období pohyboval mezi 1,1 % až 2,5 %. Maximální hodnoty dosáhl v pětiletce 1956–1960 a na podobně vysoké hodnotě se udržel i v následujících dvou pětiletkách. Během sedmdesátých let pak nastal pokles, velmi pozvolný a přerušovaný kratšími úseky stagnace tak, že v posledním pětiletém období 2016–2020 byl evidován nejnižší podíl počtu sebevražd na všech úmrtích na hodnotě 1,1 %.

Tab. 1.1 Zemřelí v důsledku sebevraždy v letech 1946–2020 (pětiletá období)

Období	Počet v pětiletém období	Průměrný roční počet	Podíl ze všech úmrtí v průměrném roce (%)	Průměrný roční počet na 100 tis. obyvatel
1946–1950	10 231	2 046	1,97	23,4
1951–1955	10 665	2 133	2,17	23,2
1956–1960	12 033	2 407	2,52	25,2
1961–1965	12 097	2 419	2,39	25,0
1966–1970	13 656	2 731	2,38	27,7
1971–1975	12 869	2 574	2,09	25,9
1976–1980	11 421	2 284	1,78	22,3
1981–1985	10 809	2 162	1,64	20,9
1986–1990	9 974	1 995	1,55	19,3
1991–1995	9 417	1 883	1,57	18,2
1996–2000	8 106	1 621	1,46	15,7
2001–2005	8 024	1 605	1,48	15,7
2006–2010	7 124	1 425	1,35	13,7
2011–2015	7 701	1 540	1,42	14,6
2016–2020	6 482	1 296	1,13	12,2

Vývoj v období let 2011–2020

Období 2011–2020 začínalo na 1 590 sebevraždách a v roce 2012 jich bylo v tomto desetiletí spácháno vůbec nejvíce (1 658), což byl spolu s počtem v roce 2003 nejvyšší údaj v celém 21. století. Po roce 2012 následovaly čtyři roky plynulého poklesu svévolného ukončení života na údaj 1 318 v roce 2016. Po drobném meziročním nárůstu v roce 2017 (1 397 sebevražd) následoval opětovný pokles až k minimu v roce 2019. V roce 2020 bylo sebevražd o 33 více než v roce předchozím. Celkově tedy mezi roky 2011 a 2020 dobrovolně ukončilo život o 23 % (o 366) osob méně.

Pokles v počtu sebevražd v posledním desetiletí nelze vnímat jako vyplývající z vývoje celkového počtu úmrtí, ten se totiž vyvíjel odlišně. Počty zemřelých v České republice od roku 2011 neustále stoupaly jen se dvěma výkyvy v letech 2014 a 2016. Nárůst mezi roky 2019 a 2020 v celkovém počtu úmrtí byl výrazný o 15,1 % způsobený ze značné části nepříznivou epidemickou situací roku 2020 danou výskytem nového onemocnění covid-19 (stárnutí populace přispělo k nárůstu jen zhruba z jedné devítiny), zatímco nárůst počtu sebevražd byl jen o 2,8 %. Dopady přetrvávající pandemie na tento jev se však mohou projevit až s určitým odstupem, až vývoj následujících let tak ukáže, zda poslední drobný meziroční nárůst předznamenával negativní dopad epidemického stavu v zemi a jeho konsekvencí na sebevražedné chování populace České republiky, nebo byl jen dalším náhodným meziročním výkyvem.

Snižování počtu sebevražd spolu s rostoucími počty všech úmrtí měli v letech 2011–2020 za následek klesající podíl počtu sebevražd na všech úmrtích. Podíl počtu sebevražd na všech úmrtích dosáhl v uplynulém desetiletí nejvyšší hodnoty 1,5 % v roce 2012 (v korespondenci s maximálním absolutním počtem událostí) a následný pokles vyvrcholil v roce 2016 na hodnotě 1,2 % (opět v korespondenci

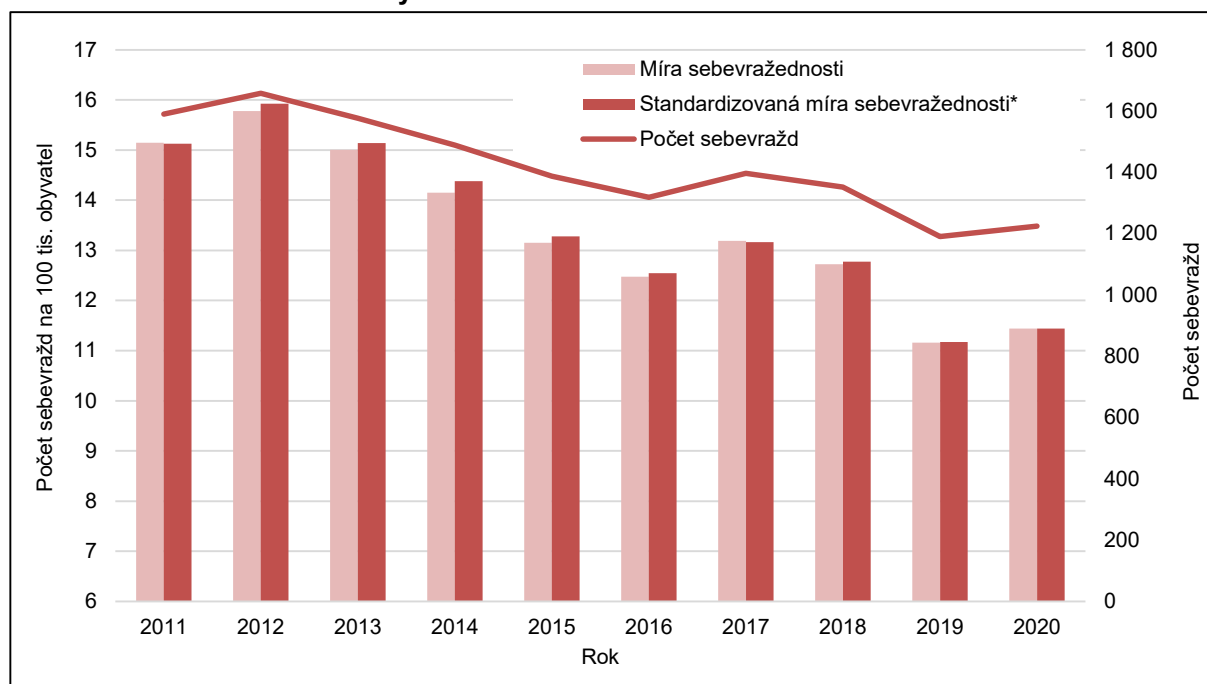
s lokálním minimem absolutních počtů). Nárůst do roku 2017 byl jen krátkodobý a opětovný pokles podílu počtu sebevražd na všech úmrtích skončil v roce 2020 na v celém desetiletí nejnižším čísle 0,9 %, hlavně díky zvýšení počtu všech úmrtí.

Tab. 1.2 Zemřelí v důsledku sebevraždy v letech 2011–2020

Období	Počet všech úmrtí	Počet sebevražd	Podíl sebevražd ze všech úmrtí (%)	Počet sebevražd na 100 tis. obyvatel (míra sebevraždění)
2011	106 848	1 590	1,49	15,1
2012	108 189	1 658	1,53	15,8
2013	109 160	1 577	1,44	15,0
2014	105 665	1 489	1,41	14,1
2015	111 173	1 387	1,25	13,2
2016	107 750	1 318	1,22	12,5
2017	111 443	1 397	1,25	13,2
2018	112 920	1 352	1,20	12,7
2019	112 362	1 191	1,06	11,2
2020	129 289	1 224	0,95	11,4

V desetiletí 2011–2020 vývoj intenzity (míry) sebevraždění de facto kopíroval vývoj absolutního počtu sebevražd. Pokles míry sebevraždění byl mezi roky 2011 a 2020 dokonce intenzivnější (o 24,5 %) než u absolutních počtů události (o 23,0 %), na čemž se do určité míry podílela i rostoucí populace České republiky. Standardizovaná míra úmrtnosti očišťuje časovou řadu (obecných) měř sebevraždění navíc ještě o změny ve věkovém složení v populaci v čase, neboť míra sebevraždění není napříč věkovým spektrem shodná – v případě úmrtí na sebevraždy měla ale měnící se věková struktura celé české populace mizivý vliv, hodnoty standardizované míry úmrtnosti na sebevraždy se od neočištěné míry sebevraždění téměř neliší. V roce 2011 zemřelo sebevraždou 15 osob na 100 tisíc obyvatel, maximální hodnoty bylo dosaženo v následujícím roce (15,9 úmrtí na 100 tisíc osob), následoval pokles k lokálnímu minimu v roce 2016 (12,5), jednoletý nárůst v následujícím roce (13,2) a poté opět pokles až k celkovému minimu míry sebevraždění v roce 2019 na hodnotě 11,2 sebevražd na 100 tisíc obyvatel. V roce 2020 došlo opět k určitému mírnému nárůstu standardizované míry sebevraždění.

Obr. 1.2 Počet sebevražd a míry sebevraždění v letech 2011–2020

* Pro standardizaci byla použita populace České republiky, stav k 1. 7. 2020.